

יג לָךְ הַזְכָּרִים לַיהוָה: וְכֹל-פֶּטֶר חֲמֹר תִּפְדֶּה בְּשֶׁה
 וְאִם-לֹא תִפְדֶּה וְעֵרְפָתוֹ וְכֹל בְּכוֹר אָדָם בְּבִנְיָה תִפְדֶּה:
 יד וְהָיָה כִּי-יִשְׁאַלְךָ בְּנֶךָ מָחָר לֵאמֹר מַה-זֹּאת וְאָמַרְתָּ
 אֵלָיו בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם מִבֵּית עַבְדִּים:
 טו וַיְהִי כִּי-הִקְשָׁה פְרַעֲהַ לְשַׁלְּחָנוּ וַיַּהַרְג יְהוָה כָּל-בְּכוֹר
 בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מִבְּכֹר אָדָם וְעַד-בְּכוֹר בְּהֵמָה עַל-בֶּן אִנְי
 זִבְחַ לַיהוָה כָּל-פֶּטֶר רְחֵם הַזְכָּרִים וְכֹל-בְּכוֹר בְּנֵי
 טו אֶפְרָיִם: וְהָיָה לְאוֹת עַל-יַדְכֶם וּלְטוֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ כִּי
 בְּחֹזֶק יָד הוֹצִיאָנוּ יְהוָה מִמִּצְרַיִם: ססס

לך דיכרין תקדש קדם יי ויכל פתח
 (בוכרא) דחמרא תפרוק באמרא ואם
 לא תפרוק ותנקפה וכל בוכרא דאנשא
 בבניך תפרוק: יי ויהי ארי ישאלך בך
 מחר למימר מא דא ותימר לה בתקוף
 ידא אפקנא יי ממצרים מבית עבדותא:
 טו ויהי כד אקשי פרעה לשלחונא
 וקטל יי כל בוכרא בארעא דמצרים
 מבוכרא דאנשא ועד בוכרא דבעירא
 על בן אנה דבח קדם יי כל פתח ולדא
 דיכרין וכל בוכרא דבני אפרוק: טו ויהי
 לאת על ידך ולתפלין בין עיניך ארי
 בתקוף ידא אפקנא יי ממצרים:

ק"ה פסוקים. ימנ"ה סימן.

רש"י

ובני ראובן (מכילתא): מזה זאת. זה חינוך טפס שאינו יודע להעמיק שאלתו וסבתו ושואל מה זאת. ובמקום אחר הוא אומר מה העדות והחקים והמשפטים וגו' (דברים וז) הרי זאת שאלת בן חכם. דברה תורה כנגד ארבעה דברים, רשע, ופחית יודע לשאול, והשואל דרך סתומה, והשואל דרך חכמה (מכילתא; ירושלמי פסחים יד: טז) ולטוטפות בין עיניך. תפילין (אונקלוס), ועל שם שהם ארבעה דברים קדוין טוטפות, טט בכחפי שמים, פת באפריקי שמים (סנהדרין ד). ומנהג הדבר פס והטף אל דרום (ויחזקאל כא:ג) אל תטיפו (מיכה ג:ג) לשון דבור, כמו ולזכרון בן עיניך האומר בפרשה ראשונה, שהרואה אותם קשורים צין העינים יזכור הגם וידבר צ:

13. *First issue donkey*. The only non-kosher animal with a firstborn status is the donkey. *Sforno* (v. 14) explains that the donkey is a reminder of the Exodus, because the Egyptians were so insistent upon Israel's immediate departure from their country that there was no time for them to obtain enough wagons for their considerable possessions. Therefore, everything had to be loaded onto donkeys. Normally, they could never have borne so many heavy burdens; that they did so was another of the miracles of the Exodus, hence the special treatment of donkeys.

R' Hirsch comments that donkeys are symbolic of material possessions. By commanding us to redeem them for a sheep — the animal that, by its use as the *pesach*-offering, made Israel God's servant — the Torah shows us that all material possessions must be dedicated to His service. If we make acquisition our goal and personal aggrandizement the purpose of our wealth, we will lose it, just as the recalcitrant owner of a donkey lost it if he refused to redeem it as God commanded.

First issue of the womb . . . that is dropped [lit. expelled] by livestock. There are two interpretations of these apparently synonymous terms. (a) The first refers to an animal's normal birth and the second refers to a premature, aborted birth, in which the mother animal expels the embryo before it is viable. Even though the prematurely born embryo cannot live, since it is the first issue of the womb, subsequent births are not sanctified. (b) The term *first*

(יג) פטר חמור. ולא פטר שאר בהמה טמאה, וגזרת הכתוב היא לפי שנמשלו בכורי מלרים לחמורים. ועוד שסייעו את ישראל בזיאתן ממלרים [שחין לך אחד מירחאל שלא נטל הרבה חמורים] טעונים מכספם ומזהבם של מלרים (בכורות ה): תפדה בשדה. נוקן זה לכהן ופטר חמור מותר בהנאה, והנה חולין ביד כהן (שם טו): וערפתו. עורפו בקופין מאחריו והורגו (שם יג). הוא הפסיד ממונו של כהן לפיכך יפסיד ממונו (מכילתא): וכל בכור אדם בבניך תפדה. חמש סלעים פדיונו קלוב במקום אחר (במדבר יח:טז): (יד) כי ישאלך בנך מחר. יש מחר שהוא עכשיו ויש מחר שהוא לאחר זמן, כגון זה וכגון מחר יאמרו בניכם לבנינו (יהושע כב:כד) דבני גד

issue refers to human firstborn, and the next term refers to animals (*Rashi*).

You shall axe the back of its neck. The recalcitrant owner must kill the donkey with an axe blow to the back of the head (*Bechoros* 13a). Because he denied the Kohen the gift that was due him, he suffers the loss of his donkey (*Rashi*).

14. *Your son will ask*. Although the *Haggadah* interprets this as the simple son's question regarding the *Seder* service, in the plain sense of the verse, as understood by *Sforno* and *Or HaChaim*, it refers to the commandment of the firstborn: If children want to know the reason for the sanctification and redemption, their parents should tell them about the Exodus, which was the origin of the commandment of the firstborn. Only at the *Seder* is it required that the story be told; at other times, one should be ready to respond in the event of an inquiry. *Or HaChaim* adds that one should respond only to a sincere question — *if your son will ask* — but not to someone like the wicked son, who asks rhetorically and defiantly, without a desire to learn.

15. *Sforno* comments that were it not for the redemption of the firstborn, they would remain consecrated to Divine service and would not be permitted to engage in mundane pursuits. This is why *pidyon haben* is celebrated with a festive meal. But if the redemption lessens the infant's holiness, why should we celebrate the event? . . . use sad-

שכא א בכור בהמה טמאה נוהג בכל מקום ובכל זמן. כן
 כתב הרמב"ם ריש פ"ג להלכות נזירים וכתב ז"י ונכסף
 משנה דהי איתא בסוף פרק קמא דקידושין הרי חפילין ופטר חמור
 דכתיב זהו צאה ונוהג בין גארץ בין גמ"ל עכ"ל: ומ"ש וזה
 מצותו וכו'. משנה פ"ק דנזירות
 (דף ט"ו): ומ"ש ויתגנו לכהן
 ולא לכהנת. נחבאר לעיל בסמ"ן
 ש"ה (רמ"ט): ומ"ש ואין לו
 זמן ידוע וכו'. כן כתב הרא"ש
 סוף פרק קמא דנזירות (מ"ט טו)
 ופדיון פטר חמור לאלתר ואי אשה
 אינו עובר עליו וטעמו מדאסקנא
 התם (יג). אלא אמר רבא לא קשיא
 הא דקמי דפטר חמור מלוה
 להשהותו שלשים יום ואחר כך עובר
 רבי אליעזר היא דמקיש פטר חמור
 לנכור אלס והא דקמי פדיון פטר
 חמור לאלתר ואינו עובר עליו רבנן
 היא דלא מקשי ומיון דקיימא לן
 כרבנן אי אשה ליה אינו עובר עליו.
 אכל הרמב"ם בפ"ג (ה"י) כתב וז"ל

שכא א בכור בהמה טמאה נוהג בכל מקום ובכל זמן
 (ב) ואינו נוהג אלא בחמורים וזה מצותו שכל
 ישראל שיש לו חמורה שבכרה (ג) פודה בשה
 (ג) בין זכר בין נקבה בין תם בין בעל מום בין
 גדול בין קטן ויתגנו לכהן ולא לכהנת (ד) ואין
 לו זמן ידוע אלא מיד (ה) לכשיוולד עד שימות
 אלא שמצוה הוא לפדותו מיד (ה) שלא להחמיץ
 המצוה כיון שכא לידו. ולאחר שיפדנו הוא
 חולין גמורין ומותר בגזיה ובעבודה כשאר
 חולין. והכהן יעשה גם כן בשה כמו בשאר
 חולין: ב-ה וכשם שפודה בשה (ו) כך פודהו
 בכל מה שירצה אלא שכשפודהו בשאר כל דבר
 צריך לפדותו בשויו. (ו) אבל שה אפילו אינו
 שוה אלא כל שהוא ופדאו בו פדוי. אבל הבא

מאימתי חייב לפדותו משילד עד לי יום ומאחר לי יום אס רבא
 [לערפון] ערפו אס רבא לפדותו פודה ואין כאן אלא מלות עיכוב
 בלבד עכ"ל דמשמע דפוסק כאוקימתא דרב ששם דקאמר לעולם מלות
 פדיון לאלתר והא דקמי אין בפטר חמור פחות משלשים יום שאינו
 עובר עליו עד לי יום מכאן וחילין עובר ומימה למה דמה מסקנא
 דתלמודא משמיה דרבא ופסק כרב ששם ומו קשה דכיון דפסק כרב
 ששם א"כ מאחר לי עובר עליו לא ה"ל לומר ואין כאן אלא מלות
 עיכוב בלבד אלא עובר על המלוה הוא וז"ע:

נחבאר נחמל סמ"ן ש"ה: ומ"ש ואין לו זמן ידוע אלא מיד
 כשיוולד עד שימות. בסוף פ"ק דנזירות (יג) מילא פדיון הבן
 אחר לי יום פדיון פטר חמור לאלתר ואוקימתא ליה כרבנן דפליגי
 התם ארבי אליעזר ומשמע התם דלרבנן דקיי"ל כוומייהו אי משהי
 ליה אינו עובר עליו: ומ"ש אלא שמצוה הוא לפדותו מיד
 שלא להחמיץ המצוה שכא לידו. זה פשוט (ה) ממ"ש בפסוק
 (שמות יג ח) ושמתם את המלות: ומ"ש ולאחר שיפדנו הוא
 חולין גמורים ומותר בגזיה ובעבודה כשאר חולין. והכי משמע
 במשנה (ט) ואס ממ וכו' וכן במגלה שם (ט"ו): ומה שכתב
 והכהן יעשה ג"כ בשה כמו בשאר חולין. [הכי מוכח שם במגלה
 (ט): יש לך דבר שפדיון מותר וכו'] ה:

ב ומ"ש ולאחר שיפדנו הוא חולין גמורים וכו'. כלומר קודם
 שפודהו אסור בהנאה דמילא דפרק קמא (דף ט: ט) פטר חמור
 אסור בהנאה דברי רבי יהודה ורבי שמעון ממיר ואמרין בגמלה
 (י): דפליגי בין בהנאת דמיו בין בהנאת גופו והלכה כרבי יהודה:
ג ומ"ש וכשם שפודהו בשה וכו' עד ששורה ג' דיגריין. כן
 עולה מן הסוגיא בפ"ק (מגלה דף י"ב):

ד(ה) וכשם שפודהו בשה כן פודהו בכל מה שירצה. בפ"ק
 דנזירות (י"ב) א"ר יצחק אמר ריש לקיש מי שיש לו פטר
 חמור ואין לו שם לפדותו פדוהו בשויו ומסיק התם דטעמא משום
 דלא יהא חמור מן ההקדש ולא אמרה תורה שיהא חמור עליו אלא
 שיהא פדוהו עליו. שאם פדוהו בשה יכול לפדותו בפטרחה דהיינו שיהא כחוש.
ו"ש אב"ש שה אפילו אינו שוה אלא כ"ש שהוא
 (שמות יג יג) אפילו כל שהוא ואפיקא הכי הלכתא (שם י"ב) וכמה אמר רב יוסף אפילו פטרחה צר דנקא. ופירש"י פטרחה. שיהא כחוש:
 צר דנקא. שאינו שוה אלא מעה. רבי יהודה נשיאה הו ליה פטר חמור שדמיה לקמיה דרבי טרפון א"ל כמה צענא למימנן לכהן א"ל

פרישה

לערפו ערפו ואס רבא לפדותו פודה ואין כאן אלא מלות עיכוב בן גלד
 עכ"ל. מורי ורבי (נבאור לטור): (ה) שלא להחמיץ המצוה. שנאמר
 ושמתם את המלות: (ו) כך פודהו בכל מה שירצה. דאינו חמור
 מהקדש (והרמב"ם שם י"ב) כתב דאין לפדותו בשאר דברים אלא כשאל לו שיהא. עד
 כאן הגמיה: (ז) אב"ש שה אפילו אינו שוה אלא כ"ש שהוא וכו'.
 שלא אמרה תורה שיהא חמור עליו אלא כ"ש שהוא וכו'.

שכא (ב) ואינו נוהג אלא בחמורים. שנאמר פטר חמור:
 (ג) פודהו בשה. עיין בש"ע (ספ"ג ב) שכתב בין מן הכניסים
 בין מן העושים עכ"ל שהכל נקרא שם כמ"ש רש"י בפירוש השומע (שמות יג
 ח): (ג) בין זכר וכו' בין גדול בין קטן. ככל אלה הוא נפדה:
 (ד) ואין לו זמן ידוע אלא מיד וכו'. והרמב"ם (ה"ל נזירים פ"ג ה"ו)
 כתב מאימתי חייב לפדותו משילד עד שלשים יום אחר שלשים יום אס רבא

חדושי הגהות

שכא [א] ממ"ש נמכלתא פראם כל על פסוק ושמתם את המלות (שמות יג ח) קרי ביה ושמתם את המלות אס בזה מלוה לידן אל ממלגה:

הגהות והערות

שכא [א] וכתב במסורת הש"ס בקדושין שם לפיניו איתא רב נחמן בריה
 דרב יוסף הששפ"ק בבכורות (אות ב) כתב "רב נחמיה בריה" וכו':
 בן וברב"ם הגירסא "אין כאן אלא עכוב מצוה בלכ"י" (ובמהרש"ל הגירסא
 כפי שמוכח בפרישה וכו' בבי"ח כאן ס"א) וכתבו הגמ"ח מצוה כג (לו ע"א),
 וכו' הרחבה בראשית בכורים דף יג (לו ע"ד) שותף לי יום אם אין לו כמה
 לפדה מוטב להמתין אולי יודמן לפניו כמה לפדותו כדי לקיים מצוה פדה
 שהיא קדמה לערפה שהרי אינו עובר כלום כמה שפשהה אותו עד לי יום
 אבל אחר שלשים יום כיון דעובר כשהיינו מוטב לערפו מלהשהותו. אבל

מעיך הרין אפשר לעורפו גם תוך לי יום: [ג] כתב הערך השלחן בסעף
 ד ח"ל "ואין לשאול למה לא חששו לספק נפל דכבר בארנו כפי טו דמן
 התורה רוב ולדות בחזקת בני קיימא נינהו. וראה לעז"ר דאם אהמור הגולד
 חולה פטור מלפדותו עד ז' יום שיצא מחזקת הרוכ בני קיימא כמ"ש שם ספ"י
 יד ע"ש"י: [ד] הקטע המוקף בטורגיים אינו בדפוס והוא מחתימת בדפוס
 דיהרנפורט (אות ב) ובדפוסים המצויים שולבת הגהתו ללשון הבי"י:
 [ה] הקטע המוקף בטורגיים אינו בדפוס והוא מחתימת דפוס דיהרנפורט (אות
 ג) ובדפוסים המצויים שולבת הגהתו ללשון הבי"י:

ארי אמרו עין יפה נקלע עין רעה נשקל בינוני אמר רבא הלכתא כרבנא וזו וכו' קשיא הלכתא להלכתא כלומר דלעיל אמר הלכה כדברי חכמים דאפילו בר דנקף לא קשיא כאן נבא לימלך כאן בעושה מעצמו, וזו ופרש"י נא לימלך מה ימן לכהן אמרינן ליה כרבנא וכן כתב הרא"ש ז"ל (סי' יב):

ב ומ"ש ודוקא בשה פודין אותו בפחות מכדי שוויו אב"ד דא בעגל ודא בחיה וכו'. משנה שם (יב) אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוט ולא נטרפה ולא בכלאים ולא בכוי ומוקי לה נמרא כן נג' דלמר נאמר כאן שה (שמות יג יג, יד ט) ונאמר להלן נפקא מה (שם יב ה) מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל

לימלך בתחלה (ח) אומרים לו שלא לפדותו בפחות משה ששוה שלשה דינרין. ודוקא בשה פודין בפחות מכדי שוויו (ט) אבל לא בעגל ולא בחיה ולא בכוי ולא בכלאים אלא בכדי שוויו ואפילו בשה אם הוא שחוט אין פודין בו אלא בשוויו. ובן פקועה חשוב כשחוט ונדמה מיבעיא ולא איפשיטא הילכך אין פודין בו אלא בשוויו. (י) ואם פדה בו הוי ספק הילכך אם מת פטר החמור קודם שנתן הפדיון לכהן (יא) לא יתן לו הפדיון ופטר החמור יקבר ואם אחר שנתנו לכהן מת פטר החמור יקבר והפדיון ישאר לכהן (יב) כיון שהוא מוחזק. (יג) והרמב"ם (יא) כתב שפודין

השמות הללו. ומשמע לרבינו דכיון דלסיקנא דפטר חמור נפדה בכל דבר בשוויו א"כ ממתיקין דקמיין דאין פודין בכל הני היינו לפדות בהן בפחות מכדי שוויו: (שם ה"ט) כתב אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשה שחוט ולא נטרפה ולא בכלאים ולא בכוי ואחר כך כתב (שם ה"א-ה"ב) אם אין לו שה לפדותו פודו בשוויו ונתן דמיו לכהן לא אמרה תורה שה להחמיר עליו אלא להקל עליו שאם היה לו פטר חמור ששוה י' סלעים יש לפדותו בשה שזה דינר ולא יהיה זה חמור מן ההקדש שנפדה בכסף כמה דברים אמורים כשהיה ט' דמי פטר חמור מג' זוזים ומעלה אבל אם היו דמיו פחותים מג' זוזים אין פודין אותו אלא בשה או בג' זוזים ועין יפה לא יפחות מסלע ועין רעה נחצי סלע ובינוני בג' זוזים עכ"ל. נראה מדבריו דכל היכא דלית ליה שה איתו יכול לפדותו בדבר אחר והיינו דמתן אין פודין לא בעגל ולא בחיה וכו' והא פטר דלסיקנא פודין אותו בכל דבר בשוויו דוקא דלית ליה שה ולישאר דרבי יצחק משמיה דר"ל הכי דייק דלמר מי שיש לו פטר חמור ואין לו שה פודו בשוויו. ומ"ש לתקן צין א"ס היו דמי פטר חמור ג' זוזים או יותר לכשהן פחות כריך עיון מנן לו י' וכן יש לתמוה עליו למה השמיט הא דמפלגי במלמדא בין נא לימלך לפודה מעצמו דנבא לימלך כריך שישה השה שלשה זוזים ונפודה מעצמו אפילו נפטרותא בר דנקא פדו וכבר הגיה עליו הראב"ד כן:

ד(א) ובן פקועה חשוב כשחוט. נפ"ק דנכורות (שם) איבעיא להו מהו לפדותו בזה בן פקועה מר זוטרא אמר אין פודין ורבי אשי אמר פודין וכתב שם הרא"ש (סי' טו) ר"ת יב' כתב נפרק בהמה המקשה מסתברא וכן אמר זוטרא דשעמין כוסייה ריהטא

בדק הבית אבל הרמב"ם פסק בפרק י"ב מהלכות בכורים (ה"ט) כרב אשי דבחרא הוא ועד כאן:]

ג ומ"ש ונדמה מיבעיא ודא איפשיטא. גם זה נפרק קמא דנכורות (שם) וכתב הרא"ש (שם) ולא איפשיטא הילכך אין פודין בו ואם פדה בו ולא נתנו לכהן עד שמת פטר חמור יהיה הישראל בעלה ופטר חמור יקבר. ואם אחר שנתנו לכהן מת פטר חמור יקבר והטלה לכהן ללא אמרינן תקפו כהן מוציאין מידו אלא כשחמורו אכל כשנתנו לו בעלים הדר הוה ליה בעלים המוציא מסבדו עליו הראיה והאריך בראיות וכתב בסוף דבריו הרמב"ן ז"ל (ה"ל נכורות ז):

ד(ב) והרמב"ם (שם ה"ט) כתב שפודין בבן פקועה דבתחלה. טעמו לפי שפסק כרב אשי דנתרא הוא דלמר פודין:

פרישה

(ח) אומרים לו שלא לפדותו בפחות משה ששוה שלשה דינרין. דעין יפה נקלע עין רעה ורעה כבי דינרין ובינוני בג' דינרין וכו' וזו וכו' קשיא הלכתא להלכתא כלומר דלעיל אמר הלכה כדברי חכמים דאפילו בר דנקף לא קשיא כאן נבא לימלך כאן בעושה מעצמו, וזו ופרש"י נא לימלך מה ימן לכהן אמרינן ליה כרבנא וכן כתב הרא"ש ז"ל (סי' יב):

ב ומ"ש ודוקא בשה פודין אותו בפחות מכדי שוויו אב"ד דא בעגל ודא בחיה וכו'. משנה שם (יב) אין פודין לא בעגל ולא בחיה ולא בשחוט ולא נטרפה ולא בכלאים ולא בכוי ומוקי לה נמרא כן נג' דלמר נאמר כאן שה (שמות יג יג, יד ט) ונאמר להלן נפקא מה (שם יב ה) מה להלן פרט לכל השמות הללו אף כאן פרט לכל

דרישה

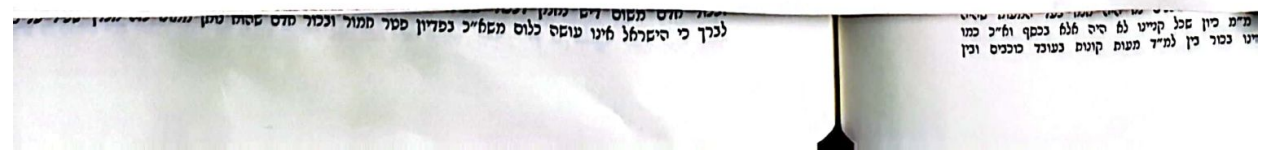
שכא [א] כיון שהוא מוחזק. דכיון שהוא עצמו נתן לו ישאר בידו אפילו להרא"ש וכו' ובלאו הכי נראה שאני הכא דמוטל היה עליו לפדותו הפטר חמור ואילו נתן לו שה גמור הוי פדוי ונשאר ביד כהן אע"פ שמת הפטר חמור ביד ישראל השתא נמי דעבר ונתן לו הגדמה בתורת פדיון למה יגרע הכהן להחזיר לו מה שנתן לו בתורת פדיון מה שאין כן לעיל שלא היה מוטל על הישראל לפדותו וק"ל:

חדושי הגהות

[ג] כן כתב שם נכורות בשם ר"ת אבל במולין (עד): פסק כרב אשי וכבר חמה על זה מעדני יוס טוב (אם ט) והמגיה בהרמב"ם סי' ג מהלכות בכורים ואף שאפשר לטוק ולומר דנכורות כתב כן בשם ר"ת וליה לא ס"ל עדיין נשארה התמיהה על הקילור פסקי הרא"ש שפסק דבריו וקומו. אם עלמו נכל המקומות הנ"ל וזרין עיון. ומלמתי בכ"ג בשם הרא"ש יג' דהעור חספ לו עיקר כדברי הרא"ש שנכורות כיון דשם הוא עיקר מקומו:

הגהות והערות

ו בדפ"ר ודפוס דיהרנפורט הגירסא כאן "כרבנא" ובח"ה שם (אות ד) הגיה "כרבנא". וברפוסים המצויים שולבה הגהתו ללשון הב"י: [ז] כתב הרי"ט אלגוי פ"א אות ו' ח"ל "ובדאי דמן התורה שה פדיון פט"ח אין לו שיעור אלא מרבבן נתנו שיעורים הללו כמו שחקנו חז"ל לענין תרומה דמן התורה חטה אחת פוטרת והם נתנו ג' שיעורים עין יפה אחד מארבעים עין רעה אחד מששים עין בינוני אחד מחמשים, היה לענין פדיון פט"ח וכן מחבאר מדברי הסמ"ג עשין קמה (ד' ע"ג) דשיעורין אלו הם מרבבן: [ח] בכלל הרפוסים הגהה זו היא אחר אות ט' ונראה דט"ס ומקומה אחר אות י' ששם מדובר על נדמה: [ט] וברמב"ם הגירסא "בשהיו" וכפי שכתב בסמוך "אם היו דמיו פחותים: [י] וביישוב שיטת הרמב"ם עין ברי"ט אלגוי בכורות פ"א אות ו', ומרכת המשנה ח"ג. ועיין בביאור הגר"א סי' י"א המבאר כיצד

פטר חמור שמת קודם שנפדה וכו'. משנה סס (סוף דף י"ג): ומ"ש אבל אם היה שערו מסובך או שיש לו מכה במקום מת פטר חמור ר"ל אומר יקבר וכו': ומ"ש לפיכך ישראל שיש לו ספק בכור וכו'. אין לו קשר למה שכתב בסמוך פטר חמור שמת קודם שנפדה יקבר אלא קאי אמ"ש מתחלה דפטר חמור אסור בהנאה קודם פדייה לפיכך ישראל שיש לו ספק פטר חמור יפריש עליו טלה וכו' והכי איתא להדיא בגמרא (דף ט: ע) דפריך אהא דמתן זכר ונקבה מפריש טלה אחד לעלמו וכיון דלעלמו הוא למה לי לאפרושי ומשני לאפקועיה לאיסוריה מיניה אלמא כיון דלא מפיק לאיסוריה אסור בהנאה ממיתמין מני רבי יהודה דתניא פטר חמור אסור בהנאה דברי רבי יהודה ור"ש מתיר:

ולגוזו כדי ליהנות בשערו אבל אם היה שערו מסובך או שיש לו מכה במקום השער (יח) מותר לגוזו להנאתו והשער אסור בהנאה ויקבר. פטר חמור שמת קודם שנפדה יקבר: (יט) [ב] לפיכך ישראל שיש לו ספק פטר חמור מפריש עליו טלה להפקיע איסורו ומעכב הטלה לעצמו. לא רצו בעליו לפדותו ונתנוהו לכהן כטו מפריש עליו הכהן טלה והוא לעצמו או יערפנו ויקברנו והישראל לא יתנו לו אלא אם כן יפריש עליו השה או יערפנו לפניו שהם חשודים על דבר זה מפני שהם אומרים (כ) מה אני צריך להפריש עליו טלה כיון שהוא לעצמו לו. לא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן (כא) מכהו בקופיץ (כב) בערפו [א] עד שימות ויקברנו שהרי הוא אסור בהנאה [ב]: יא ולא ימיתנו בקנה ולא

עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו והוא הדין לכהן דמאי שנא וכן פסק הרמב"ם (ה"ד): ומ"ש והישראל לא יתנו לו וכו'. נתימא ומימרא דרב נחמן (דף י"ג): ולא רצה לפדותו וכו'. משנה כתנחומא בסמוך דמיירי דלא רצה בעליו לפדותו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

אלמא כיון דלא מפיק לאיסוריה אסור בהנאה ומתמיתין רבי יהודה היא דלמחר פטר חמור אסור בהנאה. ומיתב לפיכך שכתב רבינו שפטר חמור אסור בהנאה מ"מ אין איסורו בהנאה לאחר מיתה טעם לזה שהרי אפילו אם לא היה אסור בהנאה אלא מחיים היה צריך להפריש עליו טלה לאפקועי איסוריה מיניה: לא רצו בעליו לפדותו ונתנוהו לכהן מפריש עליו הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש זה תחמיו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו והוא הדין לכהן דמאי שנא וכן פסק הרמב"ם (ה"ד): ומ"ש והישראל לא יתנו לו וכו'. נתימא ומימרא דרב נחמן (דף י"ג): ולא רצה לפדותו וכו'. משנה כתנחומא בסמוך דמיירי דלא רצה בעליו לפדותו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

ולגוזו כדי ליהנות בשערו אבל אם היה שערו מסובך או שיש לו מכה במקום השער (יח) מותר לגוזו להנאתו והשער אסור בהנאה ויקבר. פטר חמור שמת קודם שנפדה יקבר: (יט) [ב] לפיכך ישראל שיש לו ספק פטר חמור מפריש עליו טלה להפקיע איסורו ומעכב הטלה לעצמו. לא רצו בעליו לפדותו ונתנוהו לכהן כטו מפריש עליו הכהן טלה והוא לעצמו או יערפנו ויקברנו והישראל לא יתנו לו אלא אם כן יפריש עליו השה או יערפנו לפניו שהם חשודים על דבר זה מפני שהם אומרים (כ) מה אני צריך להפריש עליו טלה כיון שהוא לעצמו לו. לא רצה לפדותו ולא ליתנו לכהן (כא) מכהו בקופיץ (כב) בערפו [א] עד שימות ויקברנו שהרי הוא אסור בהנאה [ב]: יא ולא ימיתנו בקנה ולא

עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו והוא הדין לכהן דמאי שנא וכן פסק הרמב"ם (ה"ד): ומ"ש והישראל לא יתנו לו וכו'. נתימא ומימרא דרב נחמן (דף י"ג): ולא רצה לפדותו וכו'. משנה כתנחומא בסמוך דמיירי דלא רצה בעליו לפדותו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו והוא הדין לכהן דמאי שנא וכן פסק הרמב"ם (ה"ד): ומ"ש והישראל לא יתנו לו וכו'. נתימא ומימרא דרב נחמן (דף י"ג): ולא רצה לפדותו וכו'. משנה כתנחומא בסמוך דמיירי דלא רצה בעליו לפדותו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

עורפו בקופיץ מאחוריו וקוברו והוא הדין לכהן דמאי שנא וכן פסק הרמב"ם (ה"ד): ומ"ש והישראל לא יתנו לו וכו'. נתימא ומימרא דרב נחמן (דף י"ג): ולא רצה לפדותו וכו'. משנה כתנחומא בסמוך דמיירי דלא רצה בעליו לפדותו: ומ"ש או יערפנו ויקברנו. משנה סוף הפרק (יג) לגבי בעליו לא רצה לפדותו

פרישה

ודאי נכור אין זה עלה שיפדו ותן השה לכהן דמיא ליה טפי לקברו בלא פדיון וק"ל ולהכי נקט רבינו ספק: ומ"ש לא רצו בעליו לפדותו וכו'. מילתא נאנפי נפשיה הוא ודלמיל קאי ולא אספק ועיין בהרש"ה: (כ) מה אני צריך להפריש עליו פלה כיון שהוא לעצמו. אבל ישראל אע"פ שהוא לעלמו אינו אלא מכת ספק וק"ל: (כא) סכחו בקופיץ. סכין גדול שכן דרך עריפה. רש"י נכורות דף י' ע"ג (ד"ה קופיץ): (כב) בערפו. דמני (שמות י' יג) וערפמו שהוא לשון עורף (רש"י שם ד"ה מאחוריו):

דרישה

[ב] לפיכך ישראל שיש לו ספק פטר חמור וכו'. ז"ל ב"י וחיבת לפיכך שכתב רבינו אינה מדוקדקת דאע"ג דטעמא דצריך להפריש עליו טלה הוא מפני שפטר חמור אסור בהנאה מ"מ אין איסורו בהנאה לאחר מיתה טעם לזה שהרי אפילו אם לא היה אלא אסור בהנאה מחיים היה צריך להפריש עליו טלה לאפקועי איסוריה מיניה עכ"ל ונראה לעניות דעתי שרבינו לא רצה לדבר שצריך להפריש עליו טלה מחיים שזה הזכיר כמה פעמים אלא שפירושו כמו שכתבתי בפרישה:

הגהות והערות

כזו [וגרע נמי משאר קדושת דמים וגורו ביה איסור גיזה ועבודה]. לשון הראש: [כח] וז"ל הראש יוגרע נמי משאר קדושת דמים וגורו ביה איסור גיזה ועבודה. דכל קדושת דמים פדיונו קדושה [וחה] פדיונו חולין: [כט] הרדב"ן בח"א סי' תצו כתב שאם נתן לכהן הפטר חמור עצמו יצא ידי חובתו אלא שמוטל על הכהן לפדותו לפי שהוא אסור בהנאה ובפסקי תה"ד סי' רלח נסתפק בזה. ועיין בזה בברכי יוסף כאן סי' ד' ובחזו"א בכורות סי' יז סק"ו. ועל הא דנותן לכהן כתבה המשנה בדף יב 'נתנו לכהן אין הכהן רשאי לקיימו עד שיפריש שה תחמיו' וכתב ע"ז האור גדול (פ"א מ"ה) שמשמע מהרע"ב והרמב"ם (הל' בכורים פ"ב ה"ד) היינו שאין רשאי להשתמש בו עד שיפדוהו. ורש"י פירש במשנה שאין הכהן רשאי להשתמשו אפילו שעה אחת ואיכא איסורא להשתמשו ועיי"ש בתמה שהפוסקים לא הביאו את שיטת רש"י בזה: [ל] ועיין בראשית בכורים (ב: ד"ה בגמ' זאת אומרת) שהקשה אמאי כתיב

יח משנה שם דף י"ב ע"ב: יט משנה שם דף י"ג ע"א: כ בריהו ומחלה דרב נתן וכו' שם דף י"ג ע"ב: א לישן הסוד מריחא וכדו יבד שם וצריחא ליל ספקי ח"י: יב שם מדבר אלו הרשעים ומתן טעם לברך שלא נאספו בו גזיה אלא מותרת האלה: כב משנה שם דף י"ג ע"א: כד שם בנחמה דברי: כה בריהו שם דף י"ג ע"ב: כו משנה שם דף י"ג ע"ב: כז משנה שם דף י"ג ע"ב: כח שם במשנה: כט שם במשנה: (י) עין משום י"ט: ומה שכתבנו לעיל בשם ש"ח ע"פ: ל המהרי"ם שם הובא וקיים שם ואולי נרץ להפריש טעם לעלמא לפי שיש בפיסקא דבריה והאחרים הבינו וכן הסוד והרי"ם כח לישן דברי: ע"ב: לא שם במשנה: לב במשנה שם הר"ב וסוד שם במשנה לעיל: לג במשנה דבר נתן שם דף י"ג ע"א: (י) עין דברי מרדכי: לד במשנה יתראל נולד: לה בריהו חולין דף קל"ד ע"א: לה משנה בסוד דף י"ג ע"ב: כ"ה משנה ר"ס כבודות: לו סוד מדבר אלו הרשעים שם בפיסקא אלא דבר מתיי כ"ז ע"ב: כ"ח ע"ב: כ"ט ע"ב:

יד אברחה

דברנו מתי המהרי"ם במקום הסוד וכן שיהא אפרס להדיע מקום וכן ממתן שפרין ידעת הכתובים לא ידעו שיש להם חסוד מתי וכו' גם הנהגה שם דף י"ג ע"ב: וכו' וכו' להדיע אלו נולד נתן וכן ע"פ קודם המהרי"ם דברנו מתי המהרי"ם דברנו מתי המהרי"ם שפרין ידעת הכתובים לא ידעו שיש להם חסוד מתי וכו' גם הנהגה שם דף י"ג ע"ב: וכו' וכו' להדיע אלו נולד נתן וכן ע"פ קודם המהרי"ם

בית הלל

(ס"ב) שביא שירש שירש ס"ק (י"ח) מפרש עליו ביה דהא ש"ל: וטעם דמפרש עליו אף שהיה ספק משום שהיה אדם חלש וכו' שם דף י"ג ע"ב: א לישן הסוד מריחא וכדו יבד שם וצריחא ליל ספקי ח"י: יב שם מדבר אלו הרשעים ומתן טעם לברך שלא נאספו בו גזיה אלא מותרת האלה: כב משנה שם דף י"ג ע"א: כד שם בנחמה דברי: כה בריהו שם דף י"ג ע"ב: כו משנה שם דף י"ג ע"ב: כז משנה שם דף י"ג ע"ב: כח שם במשנה: כט שם במשנה: (י) עין משום י"ט: ומה שכתבנו לעיל בשם ש"ח ע"פ: ל המהרי"ם שם הובא וקיים שם ואולי נרץ להפריש טעם לעלמא לפי שיש בפיסקא דבריה והאחרים הבינו וכן הסוד והרי"ם כח לישן דברי: ע"ב: לא שם במשנה: לב במשנה שם הר"ב וסוד שם במשנה לעיל: לג במשנה דבר נתן שם דף י"ג ע"א: (י) עין דברי מרדכי: לד במשנה יתראל נולד: לה בריהו חולין דף קל"ד ע"א: לה משנה בסוד דף י"ג ע"ב: כ"ה משנה ר"ס כבודות: לו סוד מדבר אלו הרשעים שם בפיסקא אלא דבר מתיי כ"ז ע"ב: כ"ח ע"ב: כ"ט ע"ב:

כרבי יוסף

(ס"ב) שביא שירש שירש ס"ק (י"ח) מפרש עליו ביה דהא ש"ל: וטעם דמפרש עליו אף שהיה ספק משום שהיה אדם חלש וכו' שם דף י"ג ע"ב: א לישן הסוד מריחא וכדו יבד שם וצריחא ליל ספקי ח"י: יב שם מדבר אלו הרשעים ומתן טעם לברך שלא נאספו בו גזיה אלא מותרת האלה: כב משנה שם דף י"ג ע"א: כד שם בנחמה דברי: כה בריהו שם דף י"ג ע"ב: כו משנה שם דף י"ג ע"ב: כז משנה שם דף י"ג ע"ב: כח שם במשנה: כט שם במשנה: (י) עין משום י"ט: ומה שכתבנו לעיל בשם ש"ח ע"פ: ל המהרי"ם שם הובא וקיים שם ואולי נרץ להפריש טעם לעלמא לפי שיש בפיסקא דבריה והאחרים הבינו וכן הסוד והרי"ם כח לישן דברי: ע"ב: לא שם במשנה: לב במשנה שם הר"ב וסוד שם במשנה לעיל: לג במשנה דבר נתן שם דף י"ג ע"א: (י) עין דברי מרדכי: לד במשנה יתראל נולד: לה בריהו חולין דף קל"ד ע"א: לה משנה בסוד דף י"ג ע"ב: כ"ה משנה ר"ס כבודות: לו סוד מדבר אלו הרשעים שם בפיסקא אלא דבר מתיי כ"ז ע"ב: כ"ח ע"ב: כ"ט ע"ב:

ללוקח שהוא פטר חמור לא יפדנו וכו' וכו' אסור: ו. והכהנים חשודים על דבר זה. מפני שאומרים מה אני נרץ להפריש עליו טעם כיון שהוא לעלמי: י. ו. ומעכב המלה לעצמו. שהמעי"ם: יב. ח. קודמת בו. דכתיב ואלו לא תפדה וערפתו משמע שפדייה קודמת: יג. ו. ויזדה שני זכרים. ואינו מכיר הכבוד: י. נותן מלה אחד לכהן. משום שא' מהן ודאי נכור ושיניה אסורים כהנאה עד שיפדה: יד. יא. וי"א כו'. מטעם דנהי דפטור ליתן לכהן מספק משום המעי"ם מ"מ נרץ הפשה דלפקוטי אסוריהו הלכך נב' זכרים וכו' נקבות מפרשי שני טלאים והם לעלמו וזכור וכו' נקבות מפרשי טעם א' והוא לעלמו וטעם כנראה הראשונה דנפקיות הראשונה הואיל ועל כל פנים נרץ לעשות מעשה לתת דבר לכהן הטעונו עליו ג"כ נקבות הפשה דלפקוטי גם כן העסק מן האיסור אלא נלחו האחרונות שא"ל לתת לכהן כלום הקילו עליו גם כן שרבו הספקות גם כן (פטרות) מן הפשה ועיין ב"י: יז. יב. מפרש מלה כו'. הטעם

וכאן י"י ואם מת קודם פדיון או י"י שערפו יקבר וכך מפני שהוא אסור בהנאה אף לאחר עירופתו הואיל ולא נפדה ובכ"ז ל"פ"כ אם לא פדהו ונתן פטר חמור בעצמו לכהן אסור לכהן להשתמש בו עד שיפדהו בשה ויקח השה לעצמו או יערפנו ויקבר ו יכ"ו והכהנים (י) חשודים על דבר זה לפיכך (ב) אסור לישראל ליתן פטר חמור לכהן אלא א"כ פדה החמור בפניו או יערפנו לפניו: ט. וכן י"א פטר חמור קודם שיפדה אסור לעבוד בו ולגזונו כדי ליהנות בשערו וכו' כ"ב אבל אם היה (כ) שערו מסוכך או שיש לו מכה במקום השער מותר לגזונו להנאתו וכו' והשער אסור בהנאה ויקבר: י. כ"ג ישראל שיש לו ספק פטר חמור יפריש עליו מלה י"י להפקיע איסורו: ז. ומעכב המלה לעצמו: (ח) (ט) (י) (יא) (יב) (יג) (יד) (טו) (טז) (יז) (יח) (יט) (כ) (כ"א) (כ"ב) (כ"ג) (כ"ד) (כ"ה) (כ"ו) (כ"ז) (כ"ח) (כ"ט) (ל) (ל"א) (ל"ב) (ל"ג) (ל"ד) (ל"ה) (ל"ו) (ל"ז) (ל"ח) (ל"ט) (מ) (מ"א) (מ"ב) (מ"ג) (מ"ד) (מ"ה) (מ"ו) (מ"ז) (מ"ח) (מ"ט) (נ) (נ"א) (נ"ב) (נ"ג) (נ"ד) (נ"ה) (נ"ו) (נ"ז) (נ"ח) (נ"ט) (ס) (ס"א) (ס"ב) (ס"ג) (ס"ד) (ס"ה) (ס"ו) (ס"ז) (ס"ח) (ס"ט) (ס"י) (ס"יא) (ס"יב) (ס"יג) (ס"יד) (ס"טו) (ס"טז) (ס"יז) (ס"יח) (ס"יט) (ס"כ) (ס"כ"א) (ס"כ"ב) (ס"כ"ג) (ס"כ"ד) (ס"כ"ה) (ס"כ"ו) (ס"כ"ז) (ס"כ"ח) (ס"כ"ט) (ס"ל) (ס"ל"א) (ס"ל"ב) (ס"ל"ג) (ס"ל"ד) (ס"ל"ה) (ס"ל"ו) (ס"ל"ז) (ס"ל"ח) (ס"ל"ט) (ס"מ) (ס"מ"א) (ס"מ"ב) (ס"מ"ג) (ס"מ"ד) (ס"מ"ה) (ס"מ"ו) (ס"מ"ז) (ס"מ"ח) (ס"מ"ט) (ס"נ) (ס"נ"א) (ס"נ"ב) (ס"נ"ג) (ס"נ"ד) (ס"נ"ה) (ס"נ"ו) (ס"נ"ז) (ס"נ"ח) (ס"נ"ט) (ס"ס) (ס"ס"א) (ס"ס"ב) (ס"ס"ג) (ס"ס"ד) (ס"ס"ה) (ס"ס"ו) (ס"ס"ז) (ס"ס"ח) (ס"ס"ט) (ס"ס"י) (ס"ס"יא) (ס"ס"יב) (ס"ס"יג) (ס"ס"יד) (ס"ס"טו) (ס"ס"טז) (ס"ס"יז) (ס"ס"יח) (ס"ס"יט) (ס"ס"כ) (ס"ס"כ"א) (ס"ס"כ"ב) (ס"ס"כ"ג) (ס"ס"כ"ד) (ס"ס"כ"ה) (ס"ס"כ"ו) (ס"ס"כ"ז) (ס"ס"כ"ח) (ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ל) (ס"ס"ל"א) (ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ל"ט) (ס"ס"מ) (ס"ס"מ"א) (ס"ס"מ"ב) (ס"ס"מ"ג) (ס"ס"מ"ד) (ס"ס"מ"ה) (ס"ס"מ"ו) (ס"ס"מ"ז) (ס"ס"מ"ח) (ס"ס"מ"ט) (ס"ס"נ) (ס"ס"נ"א) (ס"ס"נ"ב) (ס"ס"נ"ג) (ס"ס"נ"ד) (ס"ס"נ"ה) (ס"ס"נ"ו) (ס"ס"נ"ז) (ס"ס"נ"ח) (ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס) (ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"י) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יא) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"טז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"יט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"כ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ל"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"מ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ב) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ג) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ד) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ה) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ו) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ז) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ח) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"נ"ט) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"א) (ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ס"ב)

הקדמה

לעבוד ה' בשמחה וכל היכא דאיכא שמחה איכא שירה. (ועיין ברמב"ן בספר המצות בשרש א' דיליף מהאי סוגיא דהלל ביו"ט דאורייתא מטעם שמחת יו"ט) וא"כ יש לומר דמהאי טעמא רמזה התורה למוד כל התורה בשם שירה בין לענין כתיבת ספר תורה בין לענין ברכת התורה. מצינו הא דלמוד התורה צריך להיות דוקא בשמחה מדכתיב (תהלים י"ט:ט"ו) "פקודי ה' ישרים משמחי לב" (תהלים קי"ג:קס"ב) "שש אנכי על אמרתך כמוצא שלל רב" וכהנה פסוקים הרבה. וכן מצינו בברכת התורה גופא דתקנו חז"ל לומר "והערב נא וכו'" שיהיו דברי תורה ערבים בפינו ונעסוק בלמוד התורה בשמחה. וכבר האריך האגלי טל בהקדמתו לבאר דמה שאדם לומד בשמחה ונהנה מלמודו הוי חלק ממצות תלמוד תורה, ע"ש בדבריו. הא דצריך ללמד בשמחה רמזה לנו התורה במצות כתיבת ספר תורה ובברכת התורה בקריאת דברי תורה בשם שירה – דאין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה. אבל יש להבין ממה נובע האי חיובא דלמוד התורה בשמחה. ויש לבאר ע"פ יסוד דפירש הגרי"ד סולובייצ'יק זצ"ל. כתב הר"ן בפסחים

"ועתה כתבו לכם את השירה הזאת" (דברים ל"א:י"ט) ילפינן מהאי קרא בסנהדרין כ"א: דמצוה על כל א' לכתוב לעצמו ספר תורה. ואף דקבלו חז"ל דהאי "שירה" קאי אכל התורה יש להבין מה באה התורה ללמדנו בהא דכללה כל הספר תורה בשם "שירה". וכן מצינו בברכות כ"א. דילפינן מקרא דכתיב בשירת האזינו (דברים ל"ב:ג) "כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלקיננו" דמברכינן ברכת התורה לפנייה. מהא דשבתו להקב"ה קודם קריאת שירת האזינו ילפינן דצריך לברך לפני כל למוד התורה. (ועיין ברמב"ן בספר מצות במצות שהוסיף במצות עשה ט"ו דדעתו דהאי דרשה הוי דרשה גמורה וברכת התורה דאורייתא לדעתו.) וצריך להבין אמאי רמזה התורה האי חיובא דברכת התורה בהאי קרא דאיירי בשירה.

איחא בערכין י"א. דילפינן חיובא דשירת הלויים בשעת עבודת הקרבנות מהא דכתיב (דברים כ"ח:מ"ז) "תחת אשר לא עבדת את ה' אלקיך בשמחה ובטוב לבב" – איזו עבודה שבשמחה ובטוב לב הוי אומר זו שירה. ומפרש רש"י התם דאין אדם שר שירה אלא מתוך שמחה וטוב לבב. הרי דמחוייב

הנהגתו
בפניו

(ב) וְכִי מצוה להרגו בקופיץ וכו'. כן הוא בש"ס נכרות י" ע"ג, ור"מ פ"ג מצוה ה"ו. ולכאורה ללוי דדריש טעמא דקרא מחמת קנס א"כ למה ליה קופיץ וממול ערפו, אלא ודאי דגם לוי סובר דגזירת הכתוב היא אך הוא נותן קנס טעם למצוה.

במה
ל' יום
ל' יום

(ה) וְהִנְהִיחָהּ כחמתי לעיל [במצוה הקודמת] אוח א"י, דשיטת הר"מ כר"כ ששט שם י"ג ע"א לענין פדייה דעד שלשים יום אינו עובר, ח"ל הר"מ כאן ה"ו, מאימתי חייב לפדותו משיוולד עד שלשים יום ומאחר שלשים יום או עורפו או פודהו, נראה קצת מדבריו דקודם שלשים יום אינו עורפו. אך נאמת אם רוצה לערוף קודם שלשים יום למה לא יקיים המצוה, כמו שמצוה לפדותו כמו כן מצוה על עריפתו וע"ש גמ'. וצטור ושו"ע סי' שכ"א ס"א, דהס סברי כרנא, כתבו סתם משיוולד מצוה לפדותו עד שימות, ואחרי זה [פ"י] כתבו אם אינו רוצה לפדותו עורפו, מצוה מדבריהם דמעט שיוולד מצוה עליו או לפדותו או לערוף, על כן נראה דכוונת הר"מ ג"כ כן, ויזרז קצת לדמוק בלשוננו.

כפ"ה

(ו) וְנָעַל מצוה עשה זו ג"כ אין כופין עד שחלף נפשוהו, כי אם רוצה פודהו, אך אם אינו רוצה לא לפדותו ולא לערוף, כופין אותו או לפדותו או לערוף, כמו מי שאינו רוצה לא לייבם ולא לחלוץ. ועיין רש"י י" ע"ב ד"ה לפיכך יופסד ממונו, שפירש יכפוהו בית דין לערוף אחר שלשים יום, נראה קצת דמשום קנס יכפוהו לערוף. אך ז"ע בדבר אם רוצה אחר כך לקיים המצוה המקונה דהיינו לפדותו דמצוה פדייה קודמת למה יכופו אותו על העריפה, ולא עינתי כעת, אך מדברי הר"מ והפוסקים נראה דלאחר שלשים ג"כ הרשות בידו, אך בודאי כופין אם אינו רוצה לקיים לא זה ולא זה, כן נראה לי פשוט.

שלא מדעת
בעלמ

וְהִנְהִיחָהּ לעיל במצוה פדייה [מצוה הקודמת אות י"ג] כחמתי, דעת המוס' דהא דפודין פטר חמור שלא מדעת הבעלים אינו מחורט שליחות חכיה רק מצוה על כל איש מישראל לפדותו, א"כ אפשר עריפה ג"כ הדיון כך, דבמקום פדייה עומדת, א"כ כיון דהמצוה לאו אקרקפתא דגרבא היא, אפשר דאין כופין הבעלים על זה דאין המצוה רמיא עליו יותר, עיין מוס' בנא קמא [ס"ח ע"ב ד"ה הוא] שהבאתי לעיל, אך הסבירא נותנת, דבשלמא עדייה המצוה על כל איש מישראל, אבל לערוף, היאך יכול אחר לערוף שלא מדעת הבעלים, הא מוזק ממונו מאי דיני בניי כמבואר בשו"ע כאן [ס"ח] לענין מכירה, הלא הוא ממון הבעלים דאם רוצה פודהו אותו בשה כל דהו, א"כ היאך אחר יכול לערפו, ואפשר אם אחר עורף אותו חייב משום מוזק בידים, חוה ז"ע ואין כאן מקומו. ועיין במהרי"ט אלגזי [אות ו' ד"ה והנה הנראה], מה שמפלפל לענין קידושין כשטר חמור בנאי דיני בניי, אך עכ"פ הממון דליה, וא"כ אין אחר יכול לערוף ומצוה על הבעלים, אך פדייה, כיון דהחמור הוא של הבעלים אפשר דאין המצוה עליו כדעת המוס' אלא על כל איש מישראל. ונפק"מ ג"כ דאם אחר פודהו אותו אינו חייב משום חוטף את המצוה, עיין שו"ע חו"מ סי' שפ"ב, כיון דאין המצוה על הבעלים לנדי, אבל בעריפה, חוץ ממה שחייב משום מוזק, אפשר חייב ג"כ משום חוטף את המצוה, כן נראה לי.

ושבט
לא לקיים
המצוה

וְאִם נשבע שלא יפדה או שלא יערוף, השבועה חלה, דאין זה נשבע לנטל את המצוה כי הברירה בידו לעשות אחיה שרלה, עיין שו"ע יו"ד סי' רל"ט ס"ו לענין אם נשבע שלא לייבם. אך אם נשבע שלא לפדותו ושלא לערוף, אין השבועה חלה, כמו שנשבע שלא לייבם ושלא לחלוץ, דלא שייך כולל בכהאי גוונא, עיין ברבי"ש [סי' קנ"ט], ומובא ברמ"א אבה"ע סי' קס"א ס"ד. אך אם נאמר דאין המצוה חלה עליו כמו שכתבנו אפשר דחלה השבועה, וז"ל, ועי"ש ברבי"ש ואין כאן מקומו.

(ד) ועיין למעלה אות א' בדי"ה לערוף, ואות ב' בדי"ה ועוד.

(ה) עיין במצוה הקודמת אות כ"ב.

(ו) וכיכ במהרי"ט אלגזי פ"א אות ה' (ר"ה והנה אמרתין בשמעתין) ואות י"ד (ר"ה)

פרשת בשלח

מצוה כד

שלא נצא בשבת חוץ לתחום

ויהי בשלח יש בה מצות לא תעשה אחת, והיא (א) שנמנענו שלא ללכת בשבת חוץ לגבולים ידועים, שנאמר [שמות ט"ז. כ"ט] אל יצא איש ממקומו ביום השביעי, ובא הפירוש עליו: שמקומו נקרא כל שאינו מרחיק יותר משלש

ג. בוי"א יונוהגת כמו הפדייה. ובכ"י אחדים יונוהגת בכל מקום ובכל זמן, בזכרים ובנקבות ישראלים, ולא בכהנים ולוים, ועובר עליה ביטל עשה. כד. רמב"ם לאוין שכ"א, הלכות שבת פכ"ז, הלכות עירובין פ"ו ואילך. סמ"ג לאוין ס"ו. טור ארוח הלי' תחומין שצ"ו ואילך. א. בשה"מ להרי"מ יחוץ לתחום המדינה. ב. הרי"מ בספר הי"ד הוסיף 'מקום זה תחום העיר, ולא נתנה תורה שיעור לתחום זה, אבל חכמים העתיקו [פי' קבלו] שתחום זה הוא חוץ לשנים עשר מיל כנגד מחנה ישראל. ג. בירושלמי עירובין פי"ג הי"ד, תחומי שבת שאינן מוחזרין מדבר תורה וכו', אין לך מוחזר מכולם [שהיא דאורייתא] אלא תחום שנים עשר מיל כמחנה ישראל. והביאו הרי"ף סוף פ"ק דעירובין.

ובאחרונים, ובמקום שהראשונים והאחרונים האריכו אין דרכי להאריך במצוה זו, רק קצת הערות.

וְהִנְהִיחָהּ ללא זה נמנה לאו בפני עצמו ולאו בללא לאו דלא תעשה כל מלאכה [מצוה ל"ג], דהלאו דמלאכה הוא רק באופן אבות מלאכות שנמנו במשנה שנת ע"ג ע"א שהיו נמשכן, ועל לאו דמלאכה צמוד הוא סקילה וכתב ובסוגג טעמא כמבואר שם [קנ"ג ע"ב], והלאו הזה לשיטת הר"מ ומכריז הוא גזירת הכתוב, דאינו מלאכה רק לאו בפני עצמו, ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין ר"מ והרב המחבר כאן, ואין צו מיחם בית דין ולא כרת ולא טעמא רק לאו דמלקות, וכן הוא בסנהדרין ס"ו ע"א, ע"ש.

וְדָע דאף דעושה מלאכה בשבת חוץ ממה שעובר על לא תעשה עובר ג"כ בעשה דמשבות, עיין ש"ס [שבת קי"ד ע"ב] ור"מ כאן פ"א ה"א דמנה עשה בפני עצמו לשבות בשבת, וכחז שם דכל העושה מלאכה בשבת ביטל מצוה עשה ועבר על לא תעשה, זה דוקא בעשה מלאכות שכן נכללות בלא תעשה כל מלאכה נכללות ג"כ בעשה דמשבות, אבל לאו זה דאינו מלאכה כלל ולא נכלל בלאו דמלאכה רק הוא לאו בפני עצמו אל יצא, אינו עובר רק בלאו הזה ולא בעשה דמשבות, כיון דאינו מלאכה אינו מבטל עשה דמשבות, ודבר זה מבואר ברשב"א בימות ו' ע"א גזי לאו דמחמר גד"ה ונגמר מהכא, שהקשה הא שבת עשה ולא תעשה, ומירץ בשם מורו דמחמר ליכא עשה דמקמחא משבות אינו אלא מאבות מלאכות, ועי"ש שמירץ עוד מירוך ובתוס' שם ד"ה יגמר, עכ"פ לדעת מורו כמו דמחמר ליכא עשה כיון דאינו מאבות מלאכות, הוא הדיון לאו זה דתחומין כיון דהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה, ודברי מורו הנ"ל מובאים כמה פעמים במינורט.

וְהִנְהִיחָהּ לקמן מצוה רל"ח [אות ה'] הבאתי דעות אי תחומין אסור מן המנוה בע"ש. כיון דהוא לאו מלאכה א"כ אינו נכלל מלאכה שאסרה תורה ביו"ט, רק בשבת גזר הכתוב אל יצא ולא ביו"ט, אך דעת רש"י בחגיגה י"ו ע"ב ד"ה ופניה, דגם ביו"ט תחומין דאורייתא, ועיין ג"כ סי' תל"ה [ד"ה כתב הכלב] ולקמן הארזתי. ולכאורה אפשר לומר נהי דלא הוי נכלל מלאכה

הנהגתו (כתב).

(א) וע"ע להלן אות ב' ד"ה ועיין עירובין ג"ה, דעת רש"י בזה.

(ב) עיין להלן סוף מצוה ל"ב אות י"ו, רצ"ו אות ב', רח"צ אות ה'.

וְאִנִּי מסופק ככל מצוה עשה שהיא ספק ומחויב לעשותה מפני הספק, אם אינו רוצה לעשות העשה אם כופין אותו עד שחלף נפשו. והנה לדעת הר"מ [פ"י"ח מאיסורי ביאה הי"ו] דסקיקא דאורייתא מן התורה לקולא ורק מדרבנן לחומרא, ומצוה דרבנן אפשר לומר דאין כופין, והיא מחלוקת רש"י ומוס' כתובות פרק הכותב ס"ו ע"א ד"ה פריעת, עי"ש ובפרי מגדים [או"ח סי' תרס"ו] אשל סק"ג, ובפמחה הכוללת [חלק א' אות כ"ד וכ"ה]. אך לאותן שיטות שספק מן התורה לחומרא, מ"מ אפשר דאין כופין אותו עד שחלף נפשו, כמו דספק ממון לקולא, הכי נמי ספק כופין להכות אותו ג"כ לקולא, או אפשר דכופין כיון דמחויב עכ"פ לעשותה, ויבואר במקום אחר א"ה.

וְיִתְרָךְ דיני המצוה הכלל כמו בפדייה, מי שחייב בפדיון חייב בעריפה ג"כ, וכל מי שאינו חייב בפדיון אינו חייב בעריפה ג"כ. ועיין במצוה הקודמת. סליק פרשת בא בעוה"י.

מצוה כד, שלא נצא בשבת חוץ לתחום

(א) [שנמנענו וכו'. מבואר בר"מ פ"ז משנת ה"א, וכן דעת כמה גאונים, דתחום של שנים עשר מיל הוא לאו שבתורה ומו"ל גזרו על אלפיים אמה, אבל דעת כמה גדולים כמו שמביא הרב המחבר לקמן דבתחומין אין איסור תורה בשום ענין רק מדרבנן, ואין להאריך, עיין סוף פ"ק דעירובין כנצל המאור ומלשמות [ה' ע"א מדפי הרי"ף] ונרא"ש [אות כ"ד] ובאחרונים, ובמקום שהראשונים והאחרונים האריכו אין דרכי להאריך במצוה זו, רק קצת הערות.

וְהִנְהִיחָהּ ללא זה נמנה לאו בפני עצמו ולאו בללא לאו דלא תעשה כל מלאכה [מצוה ל"ג], דהלאו דמלאכה הוא רק באופן אבות מלאכות שנמנו במשנה שנת ע"ג ע"א שהיו נמשכן, ועל לאו דמלאכה צמוד הוא סקילה וכתב ובסוגג טעמא כמבואר שם [קנ"ג ע"ב], והלאו הזה לשיטת הר"מ ומכריז הוא גזירת הכתוב, דאינו מלאכה רק לאו בפני עצמו, ועל לאו זה לוקין ארבעים, עיין ר"מ והרב המחבר כאן, ואין צו מיחם בית דין ולא כרת ולא טעמא רק לאו דמלקות, וכן הוא בסנהדרין ס"ו ע"א, ע"ש.

וְדָע דאף דעושה מלאכה בשבת חוץ ממה שעובר על לא תעשה עובר ג"כ בעשה דמשבות, עיין ש"ס [שבת קי"ד ע"ב] ור"מ כאן פ"א ה"א דמנה עשה בפני עצמו לשבות בשבת, וכחז שם דכל העושה מלאכה בשבת ביטל מצוה עשה ועבר על לא תעשה, זה דוקא בעשה מלאכות שכן נכללות בלא תעשה כל מלאכה נכללות ג"כ בעשה דמשבות, אבל לאו זה דאינו מלאכה כלל ולא נכלל בלאו דמלאכה רק הוא לאו בפני עצמו אל יצא, אינו עובר רק בלאו הזה ולא בעשה דמשבות, כיון דאינו מלאכה אינו מבטל עשה דמשבות, ודבר זה מבואר ברשב"א בימות ו' ע"א גזי לאו דמחמר גד"ה ונגמר מהכא, שהקשה הא שבת עשה ולא תעשה, ומירץ בשם מורו דמחמר ליכא עשה דמקמחא משבות אינו אלא מאבות מלאכות, ועי"ש שמירץ עוד מירוך ובתוס' שם ד"ה יגמר, עכ"פ לדעת מורו כמו דמחמר ליכא עשה כיון דאינו מאבות מלאכות, הוא הדיון לאו זה דתחומין כיון דהוא לאו דמלקות ואינו מאבות מלאכות אינו רק לאו ואינו עובר בעשה, ודברי מורו הנ"ל מובאים כמה פעמים במינורט.

וְהִנְהִיחָהּ לקמן מצוה רל"ח [אות ה'] הבאתי דעות אי תחומין אסור מן המנוה בע"ש. כיון דהוא לאו מלאכה א"כ אינו נכלל מלאכה שאסרה תורה ביו"ט, רק בשבת גזר הכתוב אל יצא ולא ביו"ט, אך דעת רש"י בחגיגה י"ו ע"ב ד"ה ופניה, דגם ביו"ט תחומין דאורייתא, ועיין ג"כ סי' תל"ה [ד"ה כתב הכלב] ולקמן הארזתי. ולכאורה אפשר לומר נהי דלא הוי נכלל מלאכה

